لسم فصل

سياسي ګوندونه او ګوندي سيستمونه:

د امريکې په متحده ايالاتو کي ډېرو خلکو ته سياسي ګوندونه چنداني اهميت نه لري. د امريکې دوه ستر سياسي ګوندونه زيات وخت يو شان ښکاري، د دوی اصلي او عمده ارزښتونه زيات وخت تطابق سره کوي. په انتخاباتو کي، زيا ت وخت د کانديد شخصيت او پرسوناليټي د ده تر حزب مهمه وي. د امريکې له ډېرو سياست پوهانو سره دا بېره سته چي سياسي ګوندونه دومره کمزوري سوي دي چي هغه وظايف چي سياسي ګوندونه يې بايد سر ته ورسوي نه تر سره کوي.

د امريکې د ګوندونو دا کمزوري د تعجب خبره ځکه ده چي د امريکې متحده ايالات لومړنی هيواد و، چي تر اروپايي هيوادو يې ډېر مخکي پراخ سياسي ګوندونه منځته راوړل چي د ۱۸۰۰ کال د جمهوري رياست په انتخاباتو کي راڅرګند سول. که څه هم ښايي اروپايانو سياسي ګوندونه په پوره او مکمله توګه جوړ کړي وي. امريکايانو لکه چي دا هېره کړې ده چي ګوندونه د ډيموکراسۍ عمده افزار تشکيلوي. د شات شنايدر Schattschneider په عقيده سياسي ګوندونو ډيموکراسي منځته راوستل او د اوسني عصر ډيموکراسي بې له ګوندونو تصور کېدای نه سي.؛

نن ورځ تقريباً په ټولو ټولنو کي، ډيموکراټيکي دي او که نه دي، ګوندونه وجود لري څو اولس له حکومت سره وصل کړي. نظامي ديکتاتورانو لکه په هسپانيه کي فرانکو، په چيلي کي پينوشې او په برازيل کي جنرالانو هڅه وکړه چي ګوندونه لغوه کړي، ځکه دوی د هيواد سياسي ستونزي پر ګوندونو تاوانولې. مګر حتی دې ديکتاتورانو هم د خپلي ادارې دتقويې له پاره مطيع ګوندونه جوړ کړل، او کله چي دا ديکتاتوران له منځه ولاړل ډېر ژر آزاد ګوندونه جوړ سول. که يې خوښ وي او که يې بد ځني راځي، داسي ښکاري

چې ټولنې بې له سیاسي ګوندونو څه کولای نه سي.

د ګوندونو (احزابو) د ندې:

په ډیموکراسي او هم په اوټوریټاري سیستمونو کې ګوندونه ځیني مهم وظایف سر ته رسوي چې د سیاسي سیستم له سره یو ځای والي (وحد ت) سره مرسته کوي.

د خلکو او حکومت تر منځ یو پل :

د سیاسي ګوندونو یوه وظیفه دا ده چې د اولس غوښتني او هیلي د حکومت تر غوږونو پوري ورسوي. که ګوندونه وجود ونه لري، افراد به یوازي پاته وي او حکومت به توجه نه ورته کوي. په ګوندونو کي په شامیلېدلو او یا هم ګوندونو ته په رایي ورکولو سره خلک کولای سي پر سیاسي پرېکړو اثر ولري. لږ تر لږه، ګوندونه خلکو ته دا احساس وربخښي چې دوی هم ګویا مطلق کمزوري نه دي، او دغه عقیده د حکومت له مشروعیت سره مرسته کوي. همدا علت دئ چې حتی په د یکتاتوري رژیمونو کي هم ګوندونه وجود لري.

د سیاست اجتماعي کول:

ګوندونه بېلابېل ګروپونه له ټولني سره یو ځاي کوي او هم خپلو غړو ته د سیاسي لوبي لوبول ور زده کوي. ګوندونه خلک و کاندیدانو او یا انتخابي مقاماتو ته ورپېژني، خپلو غړو ته دا ورښیي چې د خلکو په مخ کي څرنګه وینا وکړي، څرنګه یوه غونډه اداره کړي او څرنګه جوړه (مصالحه) وکړي. په دې توګه ګوندونه د خپلوغړو وړ تیا پیاوړې کوي چې په مجموع کي د ټول سیستم مشروعیت تقویه کوي. ګوندونه همدا راز د لیډرانو له پاره د ټرېنینګ او تمرین میدانونه تشکیلوي. په تاریخي لحاظ، ځینو اروپایي ګوندونو دا هڅه وکړه چې یو فرعي کلتور (مثلاً د ګوند د ځوانانو ګروپونه، د ګوند د فوټبال ټیمونه، د ګوند ورځپاڼې او د ښځو سازمانونه) منځ ته راوړي.

د رایي ورکونکو سمبالونه (بسیج کول):

د خپلو کاندیدانو له پاره د انتخاباتي مبارزې پر وخت، ګوندونه رایي

ورکوونکي رايي ورکولو ته هڅوي او د رايي ورکوونکو د شمېر د زياتوالي له پاره هلي ځلي کوي. که د ګوند اعلانونه او هلي ځلي نه وي، ښايي ډېر رايي ورکوونکي په انتخاباتو کي برخه وانخلي. ډېر سياست پوهان په دې عقيده دي چي د امريکې په متحده ايالاتو کي، د ګوندونو د کمزوري کېدلو او د رايي ورکوونکو د شمېر د لړوالي تر منځ يو ډول ارتباط موجود دئ. په سوېډن کي چي ډېر ښه سازمان سوي ګوندونه فعال دي، د رايي ورکوونکو شمېر په سلو کي ۹۰ ته رسېږي (که هم اوس لږ سوی دئ). ځيني منقدين په دې عقيده دي چي د ګوند انتخاباتي پروپاګنډه سياست بې اهميته کوي، مګر د سياسي مسايلو ساده کول او روښانول رايي ورکوونکي ته د دې توان ورکوي چي د پرله پېچلو مسايلو په منځ کي موزون انتخاب وکړي.

د حکومت سازمان او اداره:

هغه ګوند چي انتخابات وګټي حکومتي مقامات او قدرت لاسته راوړي او هڅه کوي د حکومت په پاليسۍ کي پخپله خوښه بدلون راوړي. هغه ګوند چي د امريکې د متحده ايالاتو په اولسي جرګه او سنا کي ډېري چوکۍ لاسته راوړي نو د دواړو پارلماني خونو مشران او همدارنګه د جرګه ګيو (کومېټو) مشران ټاکي. نوی ټاکل سوی جمهور رئيس کولای سي په اجرائيه څانګو او ايجنسيو کي ۳۰۰۰ کسان مقرر کړي چي ګوند په دې وتوانوي ګوندي پاليسي لږترلږه د څلورو کلونو لپاره پرمخ بوزي. (د امريکې د جمهوري رياست دوره څلورکاله ده). پر حکومت باندي د ګوند کنټرول په برتانيه کي د امريکې د متحده ايالاتو په تناسب زيات دئ، ځکه د برتانيې پارلماني سيسټم په همزمانه توګه د اجرائيه او مقننه دواړو قواوو کنټرول و هغه ګوند ته ورسپاري چي انتخابات وګټي. هغه څه چي صدراعظم وغواړي لاسته يې ځکه راوستلای سي چي په برتانيه کي ګوندي ډسپلين ډېر قوي دئ. سره له دې هم، په هيڅ يوه سيسټم کي ګوند د حکومت بشپړ کنټرول نه سي درلودلای، ځکه چي بيوروکراټان هم په خپل ځان کي يو قوت تشکيلوي. ګوندونه هڅي کوي د حکومت بشپړ کنټرول لاسته راوړي، مګر هر وخت پر دې کاربانديِ نه سي بريالي کېدای.

ګوندونه په ډیموکراسي کي:

په ډیموکراسي سیسټم کي، درې ټکي د ګوند په تشکیل کي اهمیت لري: د مرکزیت درجه، په پالیسي دګوند برخه اخیستل، او دا چي ګوند په مالي لحاظ په څه توګه چلېږي (یعني پیسې له کومي خوا ورته راځي).

(۱) مرکزیت:

د ګوند د مشرتابه کنټرول پر هغو غړو باندي ډېر متفاوت دئ چي د خلګو لخواانتخابي مقاماتوته انتخاب سوي وي. اسرائیل د کاندیدانو د ټاکلو ډېر متمرکزسیسټم لري، هر ګوند په ملي سطحه کي ۱۲۰ نامزدان د کنست Knesset (پارلمان) له پاره نوموي. د تناسبي نمایندګۍ د سیسټم له مخي [proportional representation] یوازي هغه کسان د پارلمان چوکۍ ګټي چي د نامزدانو د لیست په سر کي واقع وي. د ګوند مشران اعتمادي اوتجربه لرونکي کسان دلیست په سر کي راولي او نوي کسان دلیست په پای کي راولي. په دې ډول سیسټم کي ډېر مرکزي ګوندي ډسیپلین منځته راځي. د برتانیې سیسټم بیا یو څه لږ متمرکز دئ. په برتانیه کي، ګوندونه د پارلمان له پاره کاندیدان د ګوند د مرکزي او محلي ادارو تر منځ د روغي جوړې په نتیجه کي نامزد وي. د ګوند مرکزي اداره headquarter ښایي د یوې انتخاباتي حوزې له پاره یو څوک له بلي منطقې یا انتخاباتي حوزې څخه د ګوند د کاندید په توګه نامزد کړي، د ګوند محلي اداره د همدې نامزد په هکله د منلو او یا نه منلو تصمیم نیسي. محلي اداره داسي هم کولای سي چي د مرکزي ادارې په موافقه له خپلي منطقې څخه یو څوک کاندید کړي. جرمني هم، د اسرائیلو په شان، له ګوندي لیست څخه د کاندیدانو د نامزدۍ له پاره کار اخلي. مګر بیا پر ۱۶ ایالتونو وېشل سوی دئ چي ګوند تسلط پکښې لري او په دې توګه یې تر یوه حده پوري د مرکزي کنترول مخه نیولې ده. دا ډول زیات وکم مرکزیت centralization و ګوندونو ته انسجام، ډسیپلین او ایډیالوجیکي ثبات وربخښي. کله چي خلګ په اسرائیلو، برتانیه او جرمني کي یوه ګوند ته رایي ورکوي، دوی پوهېږي چي ګوند څه غواړي او که چېري انتخابات وګټي څه اعمال به سرته ورسوي. کله چي دګوندي غړي پارلمان ته انتخاب سي نو بیا خپلسري نه کوي او په پارلمان کي د ګوند د تصامیمو پر اساس رایي ورکوي.

د امریکې په متحده ایالاتو کي، چي ګوندونه په تاریخي لحاظ مرکزیت نه لري، ګوندي ډسیپلین کمزوری دئ. په ډېرو حالاتوکي کاندیدان، په انتخاباتي مبارزه او هم د مالي منابعوپه راغونډولو کي، پر خپل ځان تکیه کوي. د ولسي جرګې او سنا له پاره کاندیدان، په حقیقت کي، د هر ځلي کاندیدېدلو پر وخت، یو نوی محلي او یا ایالتي ګوندي سازمان جوړوي. کله چي انتخابات نه وي، نو ګوندونه هم بیده اوبې حرکته وي. د جمهوري غوښتونکو ګوند ملي کمېټه او هم دا رنګه د ډیموکرات ګوند ملي کمېټه ښایي دومره منابع ونه لري چي له خپلو کاندیدانو سره مالي مرسته وکړي. کاندیدان په مستقیم ډول، د تلویزیون او میډیا له لاري، رایي ورکوونکو ته مراجعه کوي. اوس زیاتره وخت په تلویزیوني اعلانونو کي د کاندید وګوندي ارتباط ته حتی اشاره هم نه کېږي. ځکه نو کاندیدان کله چي انتخاب سي، ځانونه د ګوند په اطاعت کولو مکلف نه ګڼي. دې کار د امریکې په متحده ایالاتو کي ګوندونه ډېر غیرمرکزي decentralized کړي دي. انتخاب سوي نماینده ګان و خپل وجدان ته، خپلومو کلینو ته او د سیاسي فعالینو خپلي کمېټې ته ځانونه مسئول بولي نه هغه ګوند ته چي دوی یې غړي دي.

(۲) د حکومت د پالیسي تعینول :

په پارلماني سیستم کي، که د اکثریت ګوند په پارلمان کي د خپلو قوانینو د تصویبولو له پاره پوره رایي ونه لري نو باید استعفی وکړي. خو د امریکې په متحده ایالاتو کي د اکثریت تعینول اکثره وخت اسانه نه دي. ځیني ډیموکراتان په مشخصو مسایلوکي دجمهوري غوښتونکو په طرفداري رایه ورکوي چي دا کار جمهوري غوښتونکي هم کوي،

یعني په ځینو وختو کي د ډیموکرات ګوند په طرفداري رایه ورکوي. ځیني سناتوران له یوه ګوند څخه بل ته اوړي. هغه سیاسي دریځ او کړنلاره چي د هغه پر اساس جمهوررئیس بریالیتوب لاس ته راوړي د ګوند پارلماني غړي یې په عملي کولو ځان مکلف نه بولي. اکثره وخت هغه ګوند چي جمهور رئیس یې غړی وي، په کانګرس کي اکثریت نه لري. نو دا پوښتنه رامنځ ته کېږي چي د ګوند د قانون جوړولو پروګرام څوک مخ ته بیایي؟ جمهوررئیس؟ د ولسي جرګې او که د مشرانوجرګې رئیس؟

د امریکې جمهور رئیس ښایي یو قانون وړاندي کړي، مګر دولسي جرګې او مشرانو جرګې ۵۳۵ غړي یې باید په انفرادي ډول تصویب کړي چي دوی په نهایت کي یوازي د خپلي رایي مسئولیت لري. په دې صورت کي آیا د انتخاباتي وعدو د نه پرځای کولو ملامتیا د جمهور رئیس پر غاړه ده او که ملامتي په کمزوري ګوندي ډیسپلین کي ده؟ د شاتتسشنایدر په عقیده، د امریکې د متحده ایالاتو ګوندي سیسټم دومره غیرمتمرکز دئ چي ټول پر یوه ملي کړنلاره باندي توافق ته نه سي رسېدلای. ډېر امریکایان غوره ګڼي چي سناتوران او وکیلان یې د خپل ضمیر او وجدان له مخي رایي ورکړي نه دا چي د یورپ په شان د ګوندي رهبرانو حکم پر ځای کړي.

(۳) د ګوندي لګښتونو مدرک:

ګوندونه د خپلو فعالیتونو له پاره پیسې مصرفوي. دا لګښتونه ورځ په ورځ زیاتېږي چي په نتیجه کي پر بډایو ذینفعو ګروپونو باندي د ګوندونو تکیه ورځ په ورځ زیاتېږي او په دې اړیکو کي چنداني شفافیت هم وجود نه لري. د جاپان د لیبرال ډیموکراټ ګوند ځینو بدنامو غړو د بزنسونو، بانکونو او حتي دیاکوزا ګانګسترانو څخه ډېري زیاتي پیسې اخیستې وې. د اروپا د ګوندي حق العضویت عنعنوي سیسټم د ګوندي لګښتونو لپاره نور کفایت نه کوي او ګوندونه د پیسو راغونډولو له پاره ډېري هڅي کوي او ځیني یې له غلطو لارو څخه استفاده کوي. په دې وروستیو کلونو کي د ګوند له پاره د پیسو راټولولو رسوایي ګاني په امریکا، برتانیا، جرمني او فرانسه کي منځته راغلي دي. په ډیموکراسي کي د سیاسي رقابت دا پرابلم به ښایي د حل لار هم ونه لري. په ۱۹۷۶ عیسوي کال کي د امریکې د متحده ایالاتو په انتخاباتي مبارزه کي تقریباً ۵۰۰ میلیونه ډالره لګېدلي وې. په ۲۰۰۴ عیسوي کال تقریباً ۴ بیلیونه ډالره په انتخاباتي مبارزه باندي مصرف سوي دي. په مقابل کي بیا د برتانیې د ۲۰۰۱ عیسوي کال په عمومي انتخاباتو کي یوازي ۱۰۰ میلیونه ډالره مصرف سوي دي.

په ډېرو ډیموکراټیکو هیوادو کي پر سیاسي بسپنو باندي سخت قانوني بندیزونه لګول سوي دي او یا هم په یو قانوني چوکاټ کي تنظیم سوي دي. د جرمني، هسپانیې، سویډن او فنلنډ دولتونه له سیاسي ګوندونو سره، د دوی له

انتخاباتي قوت سره متناسب، مالي مرسته کوي. ښکاره خبره ده چي په دې صورت کي له نوو منځته راغلو ګوندونو سره تبعیض کېږي. د امریکې په متحده ایالاتو کي مالیه ورکوونکي کولای سي د کلنیو مالیاتو په فورمه کي درې ډالره د جمهوري ریاست د انتخاباتي مبارزو د مصارفو له پاره وټاکي. د مالیې دفتر دا پیسې د جمهوري ریاست کاندیانو ته د دوی د ګټل سوو رایو په تناسب تادیه کوي. مګر یوازي له څلورومالیات ورکوونکوڅخه یو یې دا درې ډالره په خپله مالیاتي فورمه کي د دې کار له پاره ټاکي چي دا د کاندیدانو له پاره ډېري لږ پیسې دي. دا مالي خلا ذینفعه ګروپونو ډکه کړې ده. ذینفعه ګروپونه interest groups په هره انتخاباتي مبارزه کي ډېري زیاتي پیسې و دواړو ګوندنو ته ورکوي.

د سیاسي ګوندو طبقه بندي:

د ګوندو د طبقه بندۍ یوه اساسي لار دا ده چي د ایډیالوجي له مخي له چپ لوري څخه و ښي لور ته نظر واچوو. چپي ګوندونه، لکه کمونستان، د عمده صنایعو د ملي کولو له لاري د طبقاتي تفاوتونو له منځه وړل غواړي. مابیني چپي center-left ګوندونه، لکه د لوېدیځې اروپا سوشیالست ګوندونه، سوسیال یعني ویلفیر welfare دولت غواړي مګر عمده صنایع نه ملي کوي. مابیني centrist ګوندونه، لکه دجرمني او ایټالیا لیبرالان، په اجتماعي مسایلو کي لیبرال او په اقتصادي مسایلو کي بیا محافظه کار دي، یعني د آزاد مارکیټ پلوي کوي. مابیني ښی Center-right ګوندونه، لکه د جرمني کریسچن ډیموکرات ګوند، غواړي چي د آزاد مارکیټ په ګټه سوسیال سیسټم کنټرول کړي مګر له مینځه وړل یې نه غواړي. ښی ګوندونه، لکه د مارګریت تاچر تر رهبرۍ لاندي دبرتانیې محافظه کار ګوند، د سوسیال سیستم له منځه وړل، د کارګري اتحادیو د قدرت ختمول او د سرمایه دارۍ غښتلی انکشاف مختته بیایي.

ګوند په کمونیستي دولتو کي:

کمونیستي سیسټمونه، یعني هغه هیوادونه چي د کمونیستي ګوندو لخوا اداره کېږي، لږ سوي دي. په ختیځه اروپا او شوروي اتحاد کي کمونیستي

ګوندونه له قدرته وایستل سول. چین، ویټنام، شمالي کوریا او کیوبا هڅه کړې ده چې دولت د کمونیستي ګوند تر ادارې لاندي وساتي، مګر دا هیوادونه هم داسي ښکاري چې د تغیر له پاره آماده دي.

په (کلاسیک) کمونیستي سیستم کي، چې لنین یې په شوروي اتحاد کي اساس کېښېښود او سټالین پر مخ بوتی، واحد کمونیسټ ګوند، حکومت او اقتصاد یو په بل کي سره نغښتي وه. کمونیست ګوند په مستیقیمه توګه اداره په لاس کي نه لرله، مګر ګوند ټول دولتي پرسونل او ټول اقتصادي ساختار تر کنټرول لاندي درلود. د ګوند غړي، چې د بالغ نفوس په سلو کي لس یې تشکیلول، د هیواد له ډېروپوهو، ځیرکو او فعالو خلګوڅخه په لاسي توګه راټولول کېدل. دشوروي د ډېرو مأمورینو دوې خولې پر سروې چې یوه یې د حکومت د ماموریت او بله یې د کمونیست ګوند دغړیتوب وه. د حکومت په هره برخه کي، په سیمه ییزه او هم په ملي سویه، یومتناسب ګوندي اورګان وجود درلودی چې د مأمورینو نومول او د عمومي کرنلاري ټاکل یې په کنټرول کي و. د دولت د ساختار په رأس کي، د مثال په توګه، مقننه هیئت یا عالي شورا ځای درلود. په مقابل کي بیا په ګوندي سیستم کي مرکزي کمېټې و عالي شورا ته د کاندیدانو د نومولو او ټاکلو څارنه کوله او هم یې د عالي شورا د کرنلاري ټاکنه او لارښوونه پرغاړه درلوده. د مرکزي کمېټې نظارت د پولیټ بیورو، چې د ګوند د ډېرو لوړو لیډرانو څخه متشکله او د شوروي د حکومت دارۍ زړه بلل کېده، پر غاړه درلود. د پولیټ بیورو لارښودنه بیا د ګوند د عمومي منشي په لاس کي وه چې خپل وفادار ملګري یې په لوړو مقاماتو کي ځایول اوپه دې توګه یې خپل قدرت لاهم پسي زیاتاوه.

ولي د شوروي جمهور رئیس میخایل ګورباچیف په عمدي توګه د شوروي سیستم د تخریب له پاره ملا وتړله؟ کله چې په هیواد کي یوازنی ګوند د ټولو مهمو شیانو د کنټرولولو هڅه کوي، نو د کلونو په تېریدو سره ډېر جدي پرابلمونه منځته راوړي. څرنګه چې د ګوند غړو ته ښه کارونه، ښه کورونه او نورو امتیازات ورکول کېږي، نو په ګوند کي ابن الوقته opportunists او فاسد خلک ډېرېږي. ګوندي کارکوونکي محافظه کاره کېږي او د سیستم د تغیرغوښتنه نه کوي. د دې ډول ګوندي غړوتر څارني او کنټرول لاندي، د شوروي اقتصاد دامریکا او لوېدیځي اروپا د اقتصاد په

تناسب ډېر وروسته پاته و. هغه کمونسټ ګوند چي باید شوروي اتحاد يې و یوې روښانه او نېکمرغه راتلونکي ته رهنمایي کړی وای، داسي ښکارېدل چي هیواد يې د شا پر خوا رهنمایي کاوه. ګورباچیف دې نتیجې ته ورسېدی چي د خپل هیواد د ژغورني له پاره باید پر قدرت باندي د کمونیسټ ګوند انحصار مات کړي. ګورباچیف (د ډېرو غربي پولیټکل ساینټسټانو په شان) ونه کولای سوای په دې پوه سي چي د شوروي سیسټم څومره کړسن [ماتېدونکی]و. دا سیسټم اصلاح کېدونکی نه و، ځکه نو سره ونړېدی. د شوروي تجریبې داښیي چي یو ګوندي سیسټمونه چي د قدرت انحصار په لاس کي نیسي، په اوږده مهال کي کار نه ورکوي.

ګوندي سیسټمونه:

د (ګوند) او (ګوندي سیسټم) تر مینځ یو منطقي توپیر سته. ګوند هغه سازمان دئ چي هدف يې پر حکومتي چارو اثر ښندل دي چي په انتخاباتو کي د ګډون او ګټلو له لاري سر ته رسېږي. ګوندي سیسټم بیا د ګوندونو تر منځ او همدارنګه له ټول سیاسي سیسټم سره د دوی فعل او انفعال دئ. د هر سیاسي سیسټم سلامتي له ګوندي سیسټم سره ډېره اړه لري. یو بې ثباته ګوندي سیسټم یوډېر ښه اساسي قانون هم له خطر سره مخامخ کوي. ثبات لرونکی او معتدل ګوندي سیسټم، په لوېدیځ المان کي تر هټلر وروسته او په هسپانیه کي تر فرانکو وروسته د ډیموکراسۍ راوستل ممکن کړل.

د ګوندي سیسټم طبقه بندي کول:

د ګوندي سیسټم د طبقه بندي کولو اسانه لار په یوه هیواد کي د ګوندونوشمېر ته کتنه ده چي د مثال په توګه، په یوه هیواد کي یو ګوندي سیسټم، د مسلط ګوند سیسټم، دوه ګوندي سیسټم او که څو ګوندي سیسټم وجود لري.

یو ګوندي سیسټم په راست او یا چپ ټوټلیټاري رژیمونو کي وجود لري او د شلمي پېړۍ پدیده ګڼله کېږي. شوروي اتحاد، چین او په افریقا او آسیا کي ځیني نوي منځته راغلي هیوادونه یو ګوندي سیستمونه وه او یا دي. په دې رژیمونو کي یوازي یو ګوند وجود لري چي د حکومت هر څه يې په کنټرول کي

وي او د هیواد یوازنی قانوني ګوند وي. د دې ډول ګوندونو مشران دا استدلال کوي چې دوی اوس هم ډیموکراټیک ګوندونه دي ځکه چې دوی د هغه څه نماینده ګي کوي چې خلک یې په رشتیا سره غواړي او اړتیا ورته لري. د دوی دا ادعا په بېطرفانه انتخاباتو او یا صادقانه نظر غوښتنه کي هیڅکله نه سي ثابتېدلای. کله چې د ختیځي اروپا هیوادو ته موقع ورکړه سوه، خلکو یو ګوندي سیسټم په کلکه رد کړ. ځیني پرمختیایي هیوادونه، په تېره بیا په افریقا کي، استلال کوي چې د زیاتو ګوندونو سته والی په هیواد کي ګډوډي راولي، ځکه چې ګوندونه پر قبیلوي اساس تشکیلېږي.

په مسلط ګوندي سیسټم کي، مخالف ګوندونه آزاد وي چې په انتخاباتو کي برخه واخلي مګر ډېر لږ پېښېږي چې له مسلط ګوند څخه بل ګوند انتخابات وګټي. مګر مسلط ګوندي سیسټم ډېر زیات وخت ځکه دوام نسي کولای چې خلک د مسلط ګوند له فساد او بېکفایتۍ څخه ستومانه کېږي. په هندوستان کي تر ډېره وخته د کانګرس ګوند او په جاپان کي د لیبرال ډیموکرات ګوند، سره له دې چې نورو ګوندونو هم په انتخاباتو کي برخه اخیستله، مسلط و. په مکسیکو کي هم یو ګوند تر ډېره وخته مسلط و، مګر په ۲۰۰۰ عیسوي کال کي بل ګوند د جمهوري ریاست انتخابات وګټل او په دې توګه په مکسیکو کي د مسلط ګوندي سیسټم پر ځای څو ګوندي سیسټم رامنځته سو.

ډېر خلک د امریکې د متحده ایالاتو او برتانیې له دوه ګوندي سیسټم سره اشنا دي. په دې هیوادو کي دوه عمده ګوندونه د بریالیتوب چانس لري. که څه هم په دې دواړو هیوادو کي نور ګوندونه هم فعالیت کوي، مګرپه انتخاباتو کي ډېر لږ وخت بریالیتوب تر لاسه کوي. دوی یوازي دا خدمت کوي چې دې دوو عمده ګوندونو ته د د رایي ورکوونکو ناخوښي وروښیي. په نتیجه کي دواړه عمده ګوندونه د رایي ورکونکو د ناخوښیو د له منځه وړلو په منظور په خپلو پالیسیو کي تغیرات راولي. په دې توګه حتی ډېر واړه ګوندونه هم د هیواد په سیاست کي اثر ښندلای سي. ځیني مبصرین په دې باور دي، چې نوي سیاسي ایډیاوي زیات وخت د همدې وړو ګوندونو لخوا منځته راځي.

په څو ګوندي سیسټم کي یو له بل سره په رقابت کي څو ګوندونه وجود لري. سویډن څو ګوندي سیسټم لري چې هر ګوند په انتخاباتو کي د ګټل سوو

رایو په تناسب په پارلمان کي چوکۍ تر لاسه کوي. پر دې سیسټم هر وخت دا انتقاد کېږي چي ګویا ثبات نه لري. اسرائیل او ایټالیا د څو ګوندي سیسټم د کمزورتیا مثالونه دي، دوی په دې نه توانېږي چي یو دوامداره حکومت تشکیل او وساتي. په دې ډول سره پاشل سوی ګوندي سیسټم کي د یوه ګوند له پاره دا مشکله ده چي د حکومت جوړلو له پاره پوره اکثریت لاسته راوړي او د ګوندونو ائتلاف تر ډېر وخته دوا م نه کوي. مګرخبره هر وخت داسي نه ده. د هالینډ، سویډن او ناروې په هیوادونو کي ثبات لرونکي څو ګوندي ائتلافونه جوړېږي او اغېزمن حکومتونه منځته راځي. د ګوندونو شمېر د کابینې د بې ثباتۍ یوازنی دلیل نه دئ. د کابینې په جوړولو کي سیاسي کلتور او پر اساسي مسایلو باندي د ائتلافي ګوندونوتوافق ډېر رول لري.

په هغو هیوادو کي چي ډیموکراسي نوې او بې ثباته وي، ګوندي سیسټم یې ناتکمیله او متحر ک وي. په دې هیوادو کي ګوندونه منځته راځي او ژر له منځه ځي. کله یو ګوند یوازي د انتخاباتو پر وخت دیوه شخص د انتخابولو له پاره جوړېږي او کوم خاص پروګرام یا ایډیالوجي نه لري. د دې ګوندونو سازماني جوړښت کمزوری وي او ډېر یې ډېر ژر له منځه ځي. په پولینډ، چکسلواکیه او هنګري کي پراخو هر کاره ائتلافونو په ۱۹۸۹ عیسوي کال کي کمونیسټان له قدرته واچول، مګر دوی پخپله هم ډېر ژر سره وپاشل سول. د روسیې ګوندي سیسټم متحر ک ګڼل کېدای سي، جمهور رئیس پوتین خپل د وحدت Unity ګوند تر انتخاباتولږ څه مخکي په ۱۹۹۹ کال کي تأسیس کړ چي په ۲۰۰۴ عیسوي کال کي د روسیې تر ټولو لوی ګوند ځني جوړ سو.